

ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення методичної ради університету
28 серпня 2021 року,
протокол № 1.

Перша проректорка, голова методичної
ради університету, кандидатка наук з
державного управління, доцентка

_____ Ірина КОВТУН

29 серпня 2021 року

м.п.

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
навчальної дисципліни
«ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ»
для підготовки на першому освітньому рівні
здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра
зі спеціальності 232 Соціальне забезпечення
галузі знань 23 Соціальна робота
денної форми навчання

м. Хмельницький
2021

РОЗРОБНИК:

Доцентка кафедри менеджменту, фінансів,
банківської справи та страхування,
кандидатка економічних наук, доцентка
27 серпня 2021 року

Дар'я АРЗЯНЦЕВА

В.о.доцентки кафедри менеджменту,
фінансів, банківської справи та
страхування, кандидатка економічних наук
27 серпня 2021 року

Алля КРУШИНСЬКА

СХВАЛЕНО

Рішення кафедри менеджменту, фінансів, банківської справи та страхування
27 серпня 2021 року, протокол № 1 .

Заступник завідувача кафедри, кандидатка
економічних наук, доцентка, доцентка
кафедри
27 серпня 2021 року

Наталія ЗАХАРКЕВИЧ

Декан юридичного факультету, кандидат
юридичних наук
27 серпня 2021 року

Сергій КРУШИНСЬКИЙ

Обліковий обсяг 2,05 ум.др.арк.

ЗМІСТ

	Стор.
1. Структура вивчення навчальної дисципліни	– 3
1.1. Тематичний план навчальної дисципліни	– 3
1.2. Лекції (<i>теми і плани</i>)	– 5
1.3. Семінарські заняття	– 7
1.4. Самостійна робота студентів	– 36
1.5. Індивідуальні завдання	– 39
1.6. Підсумковий контроль	– 39
2. Схема нарахування балів	– 42
3. Рекомендовані джерела	– 44
4. Інформаційні ресурси в Інтернеті	– 48

1. Структура вивчення навчальної дисципліни

1.1. Тематичний план навчальної дисципліни

№ теми	Назва теми	Кількість годин												
		Денна форма навчання						Заочна форма навчання						
		Усього	у тому числі					Усього	у тому числі					
			Лекції	Сем. (прак.)	Лабор.	Ін.зав.	СРС		Лекції	Сем. (прак.)	Лабор.	Ін.зав.	СРС	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
1.	Економічна теорія: етапи виникнення та становлення, зміст та методи пізнання	7	2	1	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-
2.	Економічна система, поняття та основні типи. Власність та її роль в економічному розвитку суспільства	10	4	1	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-
3.	Виробничі можливості суспільства. Соціальна сутність виробництва	8	2	1	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-
4.	Теорія товару і грошей	7	2	1	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-
5.	Капітал підприємства, його кругообіг та обіг	7	2	1	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-
6.	Домогосподарство в системі ринкових відносин. Доходи населення, їх формування та розподіл	10	4	1	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-
7.	Ринкова економіка: суть, функції і структура. Суб'єкти ринкової економіки	9	2	2	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-
8.	Підприємство та підприємництво в ринковій економіці	9	2	2	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-
9.	Ринки економічних ресурсів	9	2	2	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-
10.	Роль держави в ринковій економіці	11	4	2	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-
11.	Світове господарство і міжнародні економічні відносини	9	2	2	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-

12.	Економічна глобалізація. Економічні аспекти глобальних проблем	9	2	2	-	-	5	-	-	-	-	-	-
	Усього годин:	105	30	18	-	-	57	-	-	-	-	-	-

1.2. Лекції

№ з/п	Назва і план теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	2	3	4
1.	Економічна теорія: етапи виникнення та становлення, зміст та методи пізнання	2	-
1.1.	Предмет економічної теорії		
1.2.	Етапи становлення і розвитку економічної думки в суспільстві		
1.3.	Метод економічної теорії та його складові елементи		
1.4.	Суть і структура продуктивних сил та виробничих відносин		
2.	Економічна система, поняття та основні типи. Власність та її роль в економічному розвитку суспільства	4	-
2.1.	Економічні системи суспільства. Типи економічних систем.		
2.2.	Рушійні сили економічного прогресу: суперечності, економічні потреби та економічні інтереси, конкуренція.		
2.3.	Економічна і соціальна ефективність суспільного виробництва.		
2.4.	Власність як економічна категорія. Суб'єкти та об'єкти. Типи, форми і види власності.		
3.	Виробничі можливості суспільства. Соціальна сутність виробництва	2	-
3.1.	Зміст і структура суспільного виробництва		
3.2.	Ресурси виробництва та їх види. Основні фактори виробництва та їх взаємозв'язок.		
3.3.	Форми організації суспільного виробництва: натуральне і товарне		
4.	Теорія товару і грошей	2	-
4.1.	Товар і його властивості. Вартість. Мінова вартість. Споживча вартість та її показники.		
4.2.	Сутність грошей, функції грошей. Закон грошового обігу.		
4.3.	Інфляція, її суть і причини. Види інфляції. Соціально-економічні наслідки інфляції.		
5.	Капітал підприємства, його кругообіг та обіг	2	-
5.1.	Капітал як фактор виробництва. Структура капіталу та його обіг.		
5.2.	Основний та оборотний капітал. Фізичне та моральне зношення основного капіталу. Час і швидкість обігу		
6.	Домогосподарство в системі ринкових відносин. Доходи населення, їх формування та розподіл	4	-
6.1.	Доходи, їх види та джерела формування.		
6.2.	Сутність та механізм розподілу доходів. Функціональний та персональний розподіл доходів.		
6.3.	Заробітна плата: сутність, форми та системи заробітної плати. Заощадження як необхідний елемент у структурі сімейних		

1	2	3	4
6.4.	доходів. Диференціація доходів та її межі. Крива Лоренца та коефіцієнт Джині.		
7.	Ринкова економіка: суть, функції і структура. Суб'єкти ринкової економіки	2	-
7.1. 7.2. 7.3. 7.4. 7.5.	Поняття ринок. Риси, структура та функції ринку. Види ринків. Сутність попиту і фактори, що його визначають. Закон попиту. Пропозиція: зміст і фактори, що на неї впливають. Закон пропозиції. Ринкова рівновага. Сутність конкуренції. Форми конкуренції. Монополія та типи монополізації. Види монополій. Антимонопольна політика і антимонопольне законодавство.		
8.	Підприємство та підприємництво в ринковій економіці	2	-
8.1. 8.2. 8.3.	Підприємство як суб'єкт економічної системи. Організаційно-правові форми підприємств. Поняття доходу та витрат підприємства, визначення фінансового результату діяльності.		
9.	Ринки економічних ресурсів	2	
9.1. 9.2. 9.3. 9.4. 9.5. 9.6. 9.7. 9.8.	Торговий капітал і торговий прибуток Позичковий капітал і позичковий процент Кредит як форма руху позичкового капіталу та його основні форми. Банківська система як інфраструктурний елемент сучасної ринкової економіки. Акціонерний капітал і акціонерні товариства Аграрна сфера виробництва та її особливості. Сутність земельної ренти, її види та механізм створення. Агропромислова інтеграція й агропромисловий комплекс		
10.	Роль держави в ринковій економіці	4	
10.1. 10.2. 10.3. 10.4. 10.5. 10.6.	Необхідність і межі державного регулювання ринкової економіки. Форми, методи та інструменти державного регулювання економіки. Фінансова система. Суть і структура фінансової системи. Бюджетно-податкова система як інструмент економічної політики держави. Монетарна політика. Інструменти грошово-кредитної політики		
11.	Світове господарство і міжнародні економічні відносини	2	
11.1. 11.2. 11.3. 11.4. 11.5.	Сутність становлення світового господарства. Основні форми міжнародних економічних відносин. Міжнародна торгівля. Міжнародний рух капіталів. Причини, форми вивозу капіталу. Наслідки вивозу капіталу. Прямі та портфельні інвестиції. Міжнародні кредити. Міжнародна міграція робочої сили.		
12.	Економічна глобалізація. Економічні аспекти глобальних проблем	2	
12.1. 12.2.	Класифікація глобальних проблем. Глобальні проблеми і шляхи їх розв'язання людством.		
	Усього	30	-

1.3. Семінарські заняття

Семінарське заняття 1

(2 теми)

Тема 1. Економічна теорія: етапи виникнення та становлення, зміст та методи пізнання

Питання для усного опитування та дискусії

- 1.1. Становлення і основні етапи розвитку економічної теорії як науки.
- 1.2. Предмет економічної теорії. Функції економічної теорії.
- 1.3. Система економічних законів.
- 1.4. Методи пізнання економічних процесів і явищ:

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Ситуаційне завдання 1. Робота малих в групах–брейнштормінг.

Завдання: Провести брейнштормінг з метою надати відповідь на питання, які переваги та навички отримують студенти за спеціальністю 232 Соціальне забезпечення від вивчення навчальної дисципліни «Економічна теорія»?

Методичні рекомендації

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: економічна теорія, предмет економічної теорії, економічні закони.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

Зародження економіко-теоретичних знань. Становлення і основні етапи розвитку економічної теорії як науки. Сучасні напрями, школи і течії економічної теорії. Розвиток економічної думки в Україні.

Предмет економічної теорії і його тлумачення різними школами. Складові частини сучасної; економічної теорії. Позитивна та нормативна економічна теорія. Економічне мислення, його види та роль у розумінні економічного життя суспільства.

Економічні закони, принципи і категорії. Система економічних законів. Методологічні аспекти пізнання, механізму дії та використання економічних законів.

Методи пізнання економічних процесів і явищ. Загальні та спеціальні методи наукового пізнання та їх використання. Функції економічної теорії.

Місце економічної теорії в системі економічних наук. Економічна теорія та економічна політика. Економічна теорія як основа економічної політики. Основні напрями, пріоритети, методи, інструменти економічної політики.

Методичні аспекти проведення брейнштормінгу:

Мозковим штурмом (або брейнштормінгом від англ. brain storming) називають процес інтенсивного обговорення та пошуку вирішення певного питання чи завдання. Головна мета – вийти за рамки звичного мислення та знайти ту ідею, яку неможливо отримати будь-яким іншим чином. Мозковий штурм найчастіше проводиться у групах, хоча може бути індивідуальним. Саме колективний брейнштормінг – найкращий спосіб генерації ідей, необхідних для компанії.

Правило №1 Підготовка. Усі учасники штурму мають бути підготовлені. Тема озвучується за 2-3 дні до брейнштормінгу. Цей час необхідно обміркувати проблему і бути готовим відразу ж на початку штурму пропонувати ідеї.

Правило №2. Що більше учасників, то краще. Таким чином ви отримаєте більше ідей, серед яких зможете вибирати.

Правило №3. Ідеї не критикуються. Це одне з основних правил брейнштормінгу. Право на життя має будь-яка ідея, навіть найдивніша. Відкидаючи ідеї відразу, ви на корені вбиваєте креативність учасників та бажання ділитися своїми думками.

Правило №4. Ідеї допрацьовуються. Ви можете поєднувати ідеї між собою або розвивати існуючі рішення. Головне — працюйте з ними, а не залишайте у «сирому вигляді».

Правило №5. Записуйте ідеї. І це корисно робити не лише модератору. Нехай кожен учасник веде позначки, малює, записує: тоді ви точно нічого не прогавите і матимете повний список сказаного під час зборів.

Правило №6. Не треба соромитися. Мозковий штурм необхідно проводити в атмосфері максимальної довіри та доброзичливого ставлення один до одного. Кожен із учасників не повинен боятися висловлювати максимум ідей та обговорювати їх.

Тема 2. Економічна система, поняття та основні типи. Власність та її роль в економічному розвитку суспільства

Питання для усного опитування та дискусії

- 2.1. Економічні потреби суспільства, їх суть і структура. Потреби та ресурси.
- 2.2. Економічні інтереси: суть, структура, класифікація. Взаємодія потреб та інтересів як рушійна сила соціально-економічного прогресу.
- 2.3. Суть економічної системи, її структура. Типи економічних систем. Змішана економічна система.
- 2.4. Власність як економічна категорія. Суб'єкти та об'єкти власності.
- 2.5. Структура економічної власності. Типи і форми власності.
- 2.6. Економічна суть роздержавлення власності. Приватизація.
- 2.7. Вплив відносин власності на добробут населення.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Ситуаційне завдання 1. За допомогою методу контрольних запитань розподіліть країни світу (кількість від 20 до 30 країн за вибором студентів) за типами економічних систем, розкрийте сутність та основні структурні елементи кожної економічної системи. Типи економічних систем: традиційна економіка; економічна система вільного капіталізму; командно-адміністративна система; система змішаної економіки; перехідні економічні системи. Сутність методу контрольних запитань полягає у стимулюванні пошуку ідей за допомогою універсальних запитань (сформуйте самостійно контрольні запитання у кількості не менше 5) та з їх допомогою здійсніть розподіл країн світу.

Методичні вказівки:

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: економічні потреби, економічні інтереси, економічна система, власність, форми власності, типи власності.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

Економічні потреби суспільства, їх суть та структура. Піраміда Маслоу. Поняття безмежності потреб. Закон зростання потреб та механізм його дії. Проблеми використання закону зростання потреб у процесі виробництва матеріальних благ. Економічні блага.

Економічні інтереси: сутність, суб'єкти, класифікація. Суперечності інтересів економічних суб'єктів та форми їх розв'язання. Інтереси і потреби: діалектика взаємозв'язку. Взаємодія потреб та інтересів як рушійна сила соціально-економічного прогресу.

Економічна система, її сутність та основні структурні елементи. Типи економічних систем. Традиційна економіка. Економічна система вільного капіталізму. Командно-адміністративна система. Система змішаної економіки. Перехідні економічні системи, їх зміст та основні риси. Формування інституційних та економічних умов переходу до нової системи господарювання. Криза та розпад командно-адміністративної системи і

необхідність переходу економіки постсоціалістичних країн до ринкових відносин. Концепції різноманітності форм переходу різних країн до ринкової економіки.

Основні напрямки формування сучасних ринкових відносин. Формування державного і ринкового механізмів регулювання економіки.

Власність як економічна категорія. Суб'єкти та об'єкти. Типи, форми і види власності. Основні тенденції розвитку власності на сучасному етапі. Необхідність різноманітних форм власності в ринковій економіці. Трансформація форм власності в Україні. Роздержавлення. Приватизація. Світовий досвід. Сучасний стан відносин власності в Україні. Економічні школи щодо періодизації суспільного розвитку.

Семінарське заняття 2 (2 теми)

Тема 3. Виробничі можливості суспільства. Соціальна сутність виробництва

Питання для усного опитування та дискусії

- 3.1. Виробництво як основа життя та розвитку суспільства. Процес праці і процес виробництва.
- 3.2. Економічний вибір. Крива виробничих можливостей. Основні фактори суспільного виробництва, їх взаємозв'язок.
- 3.3. Ресурси виробництва та їх види.
- 3.4. Ефективність виробництва її економічні та соціальні показники.
- 3.5. Основні форми організації суспільного виробництва: натуральне і товарне. Суспільний поділ праці.
- 3.6. Товарне виробництво як основа ринкової економіки.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Ситуаційне завдання 1. Ділова гра: робота у групах.

Охарактеризуйте ефективність функціонування однієї з галузі соціальної (освіта, охорона здоров'я тощо) та економічної (сільське господарство, видобувна промисловість тощо) сфери.

Методичні вказівки:

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: виробництво, ресурси, крива виробничих можливостей, товарне виробництво.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

Виробництво як визначальний фактор потреб суспільства та їх розвитку. Зміст і структура суспільного виробництва. Матеріальне та нематеріальне виробництво, їх сутність і взаємозв'язок.

Ресурси виробництва та їх види. Використання економічних ресурсів. Абсолютна та відносна обмеженість (рідкісність) ресурсів. Межа економічних можливостей.

Економічний вибір. Крива виробничих можливостей. Основні фактори виробництва та їх взаємозв'язок. Ефективність виробництва, її сутність, економічні та соціальні показники.

Форми організації суспільного виробництва: натуральне і товарне. Еволюція товарного виробництва. Товарне виробництво, умови та причини його виникнення. Проста і розвинена форми товарного виробництва, їх спільні риси та відмінності. Товарне виробництво як основа ринкової економіки та його роль в економічному розвитку суспільства.

Тема 4. Теорія товару і грошей

Питання для усного опитування та дискусії

- 4.1. Товар як фундаментальна категорія товарного виробництва.

- 4.2. Закон вартості, його сутність та функції.
- 4.3. Розвиток товару і товарного виробництва в сучасних умовах.
- 4.4. Еволюція форм вартості і виникнення грошей. Роль грошей в ринковій економіці. Суть грошей, їх функції. Гроші та ціна.
- 4.5. Грошовий обіг, його закони і методи регулювання. Сучасні зміни в ринковому обігу.
- 4.6. Суть, причини, наслідки інфляції, шляхи подолання.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Ситуаційне завдання 1. Робота у групах за методом колективного блокноту. Тема: соціально-економічні наслідки інфляції.

Проаналізуйте вплив інфляції на основні показники функціонування національної економіки: динаміка номінального та реального ВВП, номінальна та реальна заробітна плата, зміна цін тощо.

Методичні вказівки:

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: товар, вартість, мінова вартість, гроші, інфляція.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

Товар і його властивості. Вартість. Мінова вартість. Споживна вартість та її показники. Теорії вартості: трудова, маржиналістська і неокласична. Розвиток товару і товарного виробництва за сучасних умов.

Теоретичні концепції виникнення та сутність грошей. Функції грошей. Історичний підхід у розгляді функцій грошей. Види грошей: паперові, металеві, кредитні, безготівкові, електронні. Обіг готівкових та безготівкових грошей. Сучасні зміни в грошовому обігу. Закон грошового обігу. Історичний досвід України в створенні національної грошової одиниці.

Інфляція, її суть і причини. Темпи інфляції. Види інфляції. Соціально-економічні наслідки інфляції.

Методичні аспекти застосування прийому колективного блокнота. Прийом колективного блокнота забезпечує висування незалежних ідей кожним членом групи, який погоджується з колективною оцінкою. З цією метою кожен член групи за тиждень до семінару отримує блокнот, у якому в загальних рисах викладається сутність питання, що аналізується.

Впродовж тижня кожен учасник щоденно вносить до блокноту ідеї, що виникають, із проблеми, що розглядається, оцінює їх і визначає, які з них можуть забезпечити найкраще розв'язання завдання. Одночасно формуються найбільш доцільні напрямки дослідження на наступному етапі роботи. Крім того, в блокноті фіксуються ідеї, що прямо не пов'язані з основною проблемою, але розвиток яких може виявитися корисним для знаходження залишкового рішення.

Після цього кожен член групи дає сумарну оцінку ідей та виділяє з них найкращі. Усі учасники роботи здають свої блокноти координатору для підготовки на їх підставі матеріалів узагальнюючої записки. Потім відбувається залишкове творче обговорення систематизованого матеріалу членами групи.

Семінарське заняття 3 (2 теми)

Тема 5. Капітал підприємства, його кругообіг та обіг

Питання для усного опитування та дискусії

- 5.1. Сутність капіталу, його матеріально-речовий зміст та соціально-економічна форма.

- 5.2. Промисловий капітал та його кругообіг.
- 5.3. Основний і оборотний капітал. Час обороту капіталу та його складові частини.
- 5.4. Амортизація та відтворення основного капіталу. Фізичний та моральний знос основного капіталу.
- 5.5. Оборотні засоби та їх структура.
- 5.6. Показники ефективності використання основного та обігового капіталу. Рентабельність.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Ситуаційне завдання 1. Ділова гра: робота у групах.

Ви ініціатори створення в громаді соціального підприємства (громадського ресторану, з виробництва екологічно чистого одноразового посуду, вторинного використання одягу, вирощування «нішових» культур тощо).

Завдання: визначте складові капіталу підприємства та класифікуйте їх за допомогою наступної таблиці:

Складові капіталу	За роллю у створенні додаткової вартості		За способом обороту та перенесенням вартості основних засобів на готову продукцію	
	постійний	змінний	основний	оборотний
1. Земля	√		√	
2. Трактор				
3.				
4.				
5.				

Методичні вказівки:

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: капітал, кругооборот капіталу, основний капітал, оборотний капітал, амортизація, рентабельність.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

Сутність капіталу, його матеріально-речовий зміст та соціально-економічна форма. Капітал як фактор виробництва. Структура капіталу та його обіг. Кругообіг капіталу. Промисловий капітал. Стадії кругообігу і функціональні форми промислового капіталу. Основний капітал. Фізичне та моральне зношення основного капіталу. Механізм відтворення основного капіталу. Амортизація. Норма амортизації. Амортизаційний фонд як одне з джерел відтворення основного капіталу. Обіговий капітал. Час і швидкість обігу. Фактори, що впливають на швидкість обігу. Оборотні засоби та їх структура. Показники ефективності використання основного та обігового капіталу. Рентабельність.

Тема 6. Доходи населення, їх формування та розподіл

Питання для усного опитування та дискусії

- 6.1. Доходи, їх види та джерела формування. Сутність та механізм розподілу доходів.
- 6.2. Суть заробітної плати.
- 6.3. Підприємницький дохід. Доходи від власності та рентні доходи.
- 6.4. Сімейні доходи, їх структура та використання. Диференціація доходів населення. Заощадження населення.
- 6.5. Соціальні аспекти економічних відносин. Рівень та якість життя населення.
- 6.6. Система соціального захисту населення.
- 6.7. Роль держави у регулюванні розподілу доходів і забезпеченні соціального захисту.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Ситуаційне завдання 1. Підготувати презентацію із використанням статистичних даних по одному з наступних питань:

1. Економічні наслідки безробіття. Європейські та світові проблеми безробіття.
2. Причини та наслідки нерівності у суспільстві. Показники вимірювання нерівності.
3. Прожитковий мінімум в Україні та країнах ЄС.
4. Диференціація рівня заробітної плати в Україні та країнах ЄС.
5. Аналіз ринку праці в Україні та країнах ЄС.
6. Пенсійне забезпечення в Україні та країнах ЄС.

Ситуаційне завдання 2. Складіть бюджет домогосподарства, щоб забезпечував рівень споживання не нижче прожиткового мінімуму. Рівень доходів визначити, виходячи із сформульованих науково-педагогічним працівником умов щодо кількості членів домогосподарства, їх соціального статусу тощо.

Методичні вказівки:

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: доходи, заробітна плата, підприємницький дохід, сімейні доходи, крива Лоренца, рівень життя, бідність.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

Доходи, їх види та джерела формування. Сутність та механізм розподілу доходів. Функціональний та персональний розподіл доходів. Форми розподілу доходів за трудові результати та економічну діяльність.

Заробітна плата: сутність, форми та системи заробітної плати. Дохід від кооперативно-колективної та індивідуальної трудової діяльності. Підприємницький дохід. Доходи від власності та рентні доходи. Сімейні доходи, їх структура та використання. Заощадження як необхідний елемент у структурі сімейних доходів. Номінальні та реальні доходи. Диференціація доходів та її межі. Крива Лоренца та коефіцієнт Джині.

Соціальні аспекти економічних відносин. Рівень та якість життя населення. Прожитковий мінімум. Бідність. Необхідність та сутність системи соціального захисту населення. Основні елементи механізму соціального захисту. Державне регулювання розподілу доходів. Роль держави у забезпеченні соціального захисту в умовах переходу до ринкової економіки.

Семінарське заняття 4

Тема 7. Ринкова економіка: суть, функції і структура. Суб'єкти ринкової економіки

Питання для усного опитування та дискусії

- 7.1. Об'єктивні передумови виникнення ринку. Основні ознаки ринкової економіки.
- 7.2. Суть і функції ринку
- 7.3. Структура ринку.
- 7.4. Основні суб'єкти ринкової економіки.
- 7.5. Попит і пропозиція як елементи ринку. Закон попиту і пропозиції.
- 7.6. Ціни та ціноутворення.
- 7.7. Конкуренція: суть, форми, методи. Закон конкуренції.
- 7.8. Суть, причини та види монополії. Форми монополій. Монопольна влада. Економічні наслідки монополізму. Проблема обмеження конкуренції з боку монополій.
- 7.9. Держава як організатор конкурентних відносин. Антимонопольне законодавство. Антимонопольна політика в Україні.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Ситуаційне завдання 1. Дайте порівняльну характеристику основних ринкових структур: досконала конкуренція, недосконала конкуренція (монополістична конкуренція, олігополія, монополія). Наведіть приклади ринків у сучасному житті.

Методичні вказівки:

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: ринок, ринкова інфраструктура, попит, пропозиція, ціна, ринкова рівновага, конкуренція, монополія.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

Теоретичні засади становлення ринкових відносин. Об'єктивні передумови виникнення ринку. Поняття ринок. Риси, структура та функції ринку. Види ринків. Критерії класифікації ринків та їх структура. Характерні ознаки сучасного ринку.

Об'єктивна зумовленість та сутність ринкової інфраструктури. Основні суб'єкти ринкової економіки. Держава як суб'єкт ринкового господарства. Соціально-економічна характеристика елементів ринку та умови їх формування в Україні.

Сутність попиту і фактори, що його визначають. Закон попиту. Винятки дії закону попиту. Крива попиту. Зв'язок між попитом і ціною. Зміщення кривої попиту під впливом дії нецінових факторів.

Пропозиція: зміст і фактори, що на неї впливають. Закон пропозиції. Крива пропозиції та її властивості. Зв'язок між пропозицією і ціною. Нецінові фактори зміни пропозиції. Зміщення кривої пропозиції під впливом дії нецінових факторів. Особливості формування і зміни кривих пропозицій в перехідних економічних системах.

Ринкова рівновага. Утворення рівноважної ціни та рівноважного обсягу виробництва. Фактори, які впливають на зміну ринкової рівноваги.

Сутність ціни. Механізм формування і функції ціни. Види цін. Концепція ціноутворення по Маршалу.

Сутність конкуренції. Місце конкуренції в ринковій економіці. Форми конкуренції. Типи конкурентної поведінки. Функції конкуренції. Методи конкурентної боротьби. Позитивні й негативні наслідки конкуренції.

Монополія та типи монополізації. Види монополій. Монопольна влада. Критерії та межі монополізації економіки. Недоліки надмірної монополізації економіки. Економічні наслідки монополій. Ринок монополістичної конкуренції. Особливості монополістичної конкуренції. Олігополістичний ринок. Суть олігополії. Олігополія і конкуренція. Олігополія та економічна ефективність.

Антимонопольна політика і антимонопольне законодавство. Світовий досвід створення антимонопольного законодавства. Проведення антимонопольної практики. Антимонопольна політика в Україні.

Семінарське заняття 5

Тема 8. Підприємство та підприємництво в ринковій економіці

Питання для усного опитування та дискусії

- 8.1. Сутність підприємництва та умови його існування. Види, суб'єкти та форми підприємництва.
- 8.2. Підприємство як суб'єкт економічної системи. Функції підприємств.
- 8.3. Ризик в діяльності підприємства та управління ним. Проблеми банкрутства.
- 8.4. Перспективи розвитку підприємництва в Україні.
- 8.5. Система державної підтримки малого і середнього бізнесу.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття

Ситуаційне завдання 1. Визначити складові витрат, необхідних для виробництва та реалізації продукції (послуг) соціального підприємства, інтереси якого Ви представляєте. Визначити основні види витрат та класифікуйте їх (за зразком).

Види витрат	За характером зв'язку з виробничим процесом		Залежно від зміни обсягу виробництва		За способом включення у собівартість продукції	
	поточні (операційні)	капітальні (інвестиційні)	постійні	змінні	прямі	непрямі
1. Ремонт приміщення		√				
2.						
3.						
4.						

Методичні вказівки:

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: підприємство, підприємництво, банкрутство.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

Підприємство як суб'єкт економічної системи. Організаційно-правові форми підприємств. Соціально-економічна характеристика підприємств. Функції підприємства. Організація процесу виробництва. Обмеженість ресурсів та шляхи її подолання.

Продукція підприємств та її економічні форми. Суть підприємництва та умови його існування. Види та суб'єкти підприємницької діяльності. Форми підприємництва. Підприємництво і бізнес. Перспективи розвитку підприємництва в Україні. Проблема банкрутства підприємств. Законодавство про банкрутство.

За економічним змістом та характером зв'язку з виробничим процесом витрати підприємства поділяються на два види – поточні (операційні) та капітальні (інвестиційні). Під поточними витратами зазвичай розуміють ті витрати підприємства, що пов'язані безпосередньо із виконанням підприємством своєї основної функції – виготовлення продукції. До них відносять витрати на придбання сировини, основних та допоміжних матеріалів, оплату праці, загальновиробничі та комерційні витрати. Капітальні витрати (інвестиційні, довгострокові) пов'язані з вирішенням підприємством стратегічних задач – будівництвом, реконструкцією або придбанням нових виробничих будівель та приміщень; купівлею нових видів машин та устаткування; придбанням різних нематеріальних активів, що обслуговують виробничо-бутові процеси тощо.

За способом віднесення на окремі види продукції розрізняють витрати прямі та непрямі. До прямих витрат належать витрати, пов'язані з виробництвом окремих видів робіт, послуг (сировина, основні матеріали тощо) і величина яких може бути визначена точно (витрати муки на виробництво одиниці хліба). До непрямих витрат належать витрати на утримання та експлуатацію устаткування, електроенергія технологічна, загальновиробничі, загальногосподарські витрати.

Залежно від зв'язку з обсягом виробництва витрати поділяють на постійні та змінні. Постійні витрати — це такі, абсолютна величина яких у даний період при зміні обсягу виробництва в певних межах не змінюється. Це витрати на утримання й експлуатацію будівель, споруд, управління цехом, орендна плата. Змінні витрати це такі витрати, величина яких у даний період безпосередньо залежить від обсягу виробництва.

Семінарське заняття 6

Тема 9. Ринки економічних ресурсів

Питання для усного опитування та дискусії

- 9.1. Сфера обігу в ринковій економіці. Суть, функції та місце сфери обігу у ринковій економіці
- 9.2. Природа і генезис торговельного капіталу. Торговий прибуток. Товарна біржа.
- 9.3. Генезис, природа і джерела позичкового капіталу. Норма позичкового проценту.
- 9.4. Кредит як форма руху позичкового капіталу. Форми кредиту.
- 9.5. Акціонерно-корпоративний капітал. Цінні папери.
- 9.6. Банківська система як інфраструктурний елемент сучасної ринкової економіки.
- 9.7. Фондова біржа та її функції.
- 9.8. Аграрні відносини, їх зміст та специфіка.
- 9.9. Рентні відносини. Сутність земельної ренти, її види та механізм створення.
- 9.10. Земля як економічна категорія і фактор виробництва. Форми власності на землю і форми господарювання у сільському господарстві. Ринок землі. Ціна землі.
- 9.11. Агропромислова інтеграція і агропромисловий комплекс.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Методичні вказівки:

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: сфера обігу, торговельний капітал, товарна біржа, позичковий капітал, кредит, процентна ставка, банк, акції, облігації, фондова біржа, аграрна сфера, аграрні відносини, рента, ринок землі, ціна землі, агропромислова інтеграція

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

Сфера обігу в ринковій економіці. Виникнення сфери товарного обігу в процесі еволюції товарно-грошових відносин. Сутність, функції та місце сфери обігу у ринковій економіці. Сфера обігу як сфера функціонування торговельно-мінових та кредитних відносин, торговельного та позичкового капіталу. Торговельний капітал та його еволюція за сучасних умов. Особливості сфери функціонування торговельного капіталу та його функціональна структура. Сучасні форми торговельного підприємництва. Товарна біржа. Торгові дома. Інтернет-торгівля у сфері ринкової інфраструктури. Торговельний прибуток і його норма.

Позичковий капітал як відокремлена частина грошових функціональних форм промислового і торговельного капіталу. Сутність та джерела позичкового капіталу. Позичковий процент і його джерела. Норма позичкового проценту та його динаміка. Роль процентної ставки. Кредит як форма руху позичкового капіталу. Форми кредиту. Роль і функції кредиту в сучасній ринковій економіці.

Банківська система як інфраструктурний елемент сучасної ринкової економіки. Банки, їх види та функції. Позабанківські кредитні заклади. Акціонерно-корпоративний капітал. Цінні папери акціонерних товариств. Акції. Облігації. Казначейські зобов'язання та ощадні сертифікати. Ринок цінних паперів. Фондова біржа та її функції.

Аграрна сфера виробництва та її особливості. Сутність аграрних відносин. Форми господарювання у сільському господарстві: фермерські, кооперативні, державні, змішані. Рентні відносини. Сутність земельної ренти, її види та механізм створення. Розподіл і використання рентного доходу. Ринок землі. Попит і пропозиція на землю. Ціна землі.

Агропромислова інтеграція й агропромисловий комплекс. Механізм реалізації аграрних відносин в сучасних умовах. Державна політика регулювання та підтримки сільськогосподарського виробника.

Семінарське заняття 7

Тема 10. Роль держави в ринковій економіці

Питання для усного опитування та дискусії

- 11.1. Необхідність і суть державного регулювання в ринковій економіці.
- 11.2. Форми, методи та інструменти державного регулювання економіки.
- 11.3. Фінансова система. Суть і структура фінансової системи.
- 11.4. Податкова система і податкове регулювання.
- 11.5. Грошова (монетарна) політика держави.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Ситуаційне завдання 1. Охарактеризувати національну модель економічної системи зарубіжної країни (США, Великобританія, Австралія, Швеція, Австрія, Японія, Німеччина та ін.). Особливу увагу звернути на інструменти державного регулювання економіки, вказати позитивні та негативні сторони, навести статистичні дані щодо показників ефективності функціонування економіки (ВВП, рівень безробіття, частка державних витрат у ВВП та інші), місце країни серед інших держав за міжнародними рейтингами (індекс людського розвитку, методологія оцінки Світового банку).

Ситуаційне завдання 2. Ділова гра: Економічні дебати.

Тематика для проведення економічних дебат:

1. «Багаті» країни – «щасливі» країни? Чи існує зв'язок між високим рівнем ВВП та індексом щастя?
2. Прогресивна шкала оподаткування зарплат: переваги та недоліки.
3. «Пільги: забезпечити чи скасувати?».

Методичні вказівки:

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: державне регулювання економіки, фінансова система, державний бюджет, податки, крива Лаффера.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

Необхідність і межі державного регулювання ринкової економіки. Держава як суб'єкт економічної системи. Теоретичні погляди на роль держави в економіці та її еволюція. Економічні функції держави. Форми, методи та інструменти державного регулювання економіки. Співвідношення державного і ринкового механізмів регулювання національної економіки.

Фінансова система. Суть і структура фінансової системи. Державний бюджет. Місцеві бюджети. Формування доходів і витрат державних та місцевих бюджетів. Бюджетний дефіцит, його види та способи покриття. Державний борг: причини виникнення, види та наслідки. Управління державним боргом.

Податки. Елементи системи оподаткування. Крива Лаффера. Функції податків: фіскальна, регулююча, стимулююча. Класифікація податків. Бюджетно-податкова система як інструмент економічної політики держави.

Грошова (монетарна) політика держави. Центральний банк країни, його функції, інструменти грошово-кредитної політики.

Методичні аспекти проведення економічних дебатів.

Дебати – це не суперечка, а інтелектуальна гра. Пропонується проведення дебат за форматом Карла Поппера. Карл Поппер – впливовий австрійський та британській філософ ХХ століття. Він був прибічником ідеї «відкритого суспільства», а таке суспільство не можливо уявити без вміння говорити та слухати. Часто їх ще називають ціннісними дебатами, які покликані відобразити різні точки зору на спірні питання. Наразі, формат К.Поппера вважають класичним. Його використовують з метою навчання граців –

початківців, школярів або студентів першокурсників, адже він є найм'якшим форматом командних дебатів.

Правила гри:

Дебатують 2 команди в кожній з яких по 3 спікера. Команди завчасно готують теми за якими доведеться вести дискусію, але не знають, яка роль їм випаде: сторони “ствердження” чи “заперечення”. Тому, вони готують одразу аргументи “за” та “проти”. Кожному гравцю надається час для доведення своєї позиції та спростування позицій суперників. Перші спікери мають на виступ 6 хвилини, другий та третій – 5 хвилин. Перший та другий гравці мають ще додатковий час для відповіді на запитання від протилежної сторони – 3 хвилини. Третій спікер робить загальний підсумок виступу всієї команди і не відповідає на запитання. Під час гри кожна команда має право взяти декілька хвилин на підготовку (в сумі не більше 8 хвилин за всю гру).

Під час оцінювання судді звертають увагу не лише на аргументи, але й на те, як учасники використовують свій час для виступу. Ідеальною позицією є використати відведений час повністю. Учасники не можуть підказувати один одному або відповідати один за одного. У кожного з них є чітко визначена роль і виступ наступного учасника має бути продовженням попереднього виступу, як результат оцінюється злагоджена командна гра, а не окремий спікер. Також важливим є вміння не просто аргументувати свою думку, але й аргументовано спростувати думки, які озвучені гравцем з команди суперника.

Семінарське заняття 8

Тема 11. Світове господарство і міжнародні економічні відносини

Питання для усного опитування та дискусії

- 11.1. Суть світового господарства, етапи його розвитку. Сучасна організаційно-економічна структура світового господарства. Закономірності розвитку світового господарства.
- 11.2. Форми міжнародних економічних відносин.
- 11.3. Економічна інтеграція. Її суть та стадії.
- 11.4. ТНК в системі міжнародних економічних зв'язків.
- 11.5. Міжнародний поділ праці та його основні форми. Міжнародна торгівля.
- 11.6. Міжнародний рух капіталу. Причини, форми вивозу капіталу.
- 11.7. Світові валютно-кредитні відносини.
- 11.8. Міжнародна міграція робочої сили.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Ситуаційне завдання 1. Ділова гра: Економічні дебати.

Тематика для проведення економічних дебат:

1. Міжнародна міграція робочої сили: за та проти.
2. Інтеграційні пріоритети України.
3. Наслідки вивозу капіталу з країни.
4. Роль транснаціональних корпорацій в інтернаціоналізації суспільного виробництва.

Методичні вказівки:

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: світове господарство, міжнародна економічна інтеграція, міжнародна торгівля, міжнародний поділ праці, міжнародний рух капіталів, вивіз капіталу, МВФ, валютна система, валютні ринки

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

Сутність та етапи становлення світового господарства. Структура, основні риси та закономірності його розвитку. Інтернаціоналізація господарського життя. Інтеграційні

процеси на сучасному етапі. Основні форми міжнародних економічних відносин та види інтеграційних формувань. Міжнародна економічна інтеграція. Інтеграційні зв'язки й механізм міжнародного співробітництва. Головні інтеграційні угруповання світу. Процеси інтеграції у Європі та її форми. Роль транснаціональних корпорацій в інтернаціоналізації суспільного виробництва. Місце Європейського економічного співтовариства у світовій економіці. Перспективи інтеграції економіки України у світову економічну систему.

Міжнародна торгівля та її економічні основи. Міжнародний поділ праці, його принципи і форми. Міжнародна спеціалізація і кооперація виробництва. Особливості поділу праці в сучасних умовах. Теорії міжнародної торгівлі. Протекціонізм і вільна торгівля. Митні та немитні засоби регулювання зовнішньої торгівлі. Всесвітній ринок товарів та послуг. Структура світового ринку. Основні тенденції розвитку світового ринку. Методи конкурентної боротьби на світовому ринку. Міжнародні торговельні організації.

Міжнародний рух капіталів. Причини, форми вивозу капіталу. Особливості вивозу капіталу на нинішньому етапі розвитку світового господарства. Наслідки вивозу капіталу. Прямі та портфельні інвестиції. Міжнародні кредити.

Міжнародний валютний фонд. Європейський банк реконструкції та розвитку. Міжнародні валютно-фінансові відносини. Зміст і структура світової валютної системи. Валютні ринки. Конвертованість національних валют. Фіксований і плаваючий курс. Міжнародні валютно-фінансові організації.

Міжнародна міграція робочої сили. Сутність і причини міжнародної міграції робочої сили. Основні напрями міграції. Утворення міжнародного ринку робочої сили.

Семінарське заняття 9

Тема 13. Економічні аспекти глобальних проблем

Питання для усного опитування та дискусії

- 13.1. Причини виникнення, сутність і класифікація глобальних проблем.
- 13.2. Паливно-енергетична та сировинна проблеми.
- 13.3. Екологічна криза та форми її прояву.
- 13.4. Демографічні проблеми світу та шляхи їх вирішення.
- 13.5. Необхідність і форми міжнародного співробітництва у вирішенні глобальних проблем та розвитку світового господарства.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Ситуаційне завдання 1. Ділова гра: Економічні дебати.

1. Паливно-енергетична та сировинна проблеми.
2. Екологічна криза та форми її прояву.
3. Демографічні проблеми світу та шляхи їх вирішення.

Методичні вказівки:

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: глобальні проблеми, екологічна криза, паливно-енергетична криза, демографічні проблеми.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

Причини виникнення, сутність і класифікація глобальних проблем. Глобальні проблеми і шляхи їх розв'язання людством. Сучасні глобальні проблеми.

Паливно-енергетична та сировинна проблеми. Екологічна криза та форми її прояву. Демографічні проблеми світу та шляхи їх вирішення. Проблема та шляхи скорочення зон зубожіння, голоду і хвороб у світі. Проблеми роззброєння та мирного використання атому. Необхідність і форми міжнародного співробітництва у вирішенні глобальних проблем та розвитку світового господарства.

1.4. Самостійна робота студентів

Самостійна робота студентів є однією з форм оволодіння матеріалом із навчальної дисципліни «Економічна теорія». Виконання самостійної роботи дозволяє студентам розвивати самостійне мислення, поглиблювати засвоєні теоретичні знання, опанувати практичні навички в галузі екологічного управління.

Самостійна робота із навчальної дисципліни «Економічна теорія» складається з двох окремих завдань: письмових робіт по 12 темах та однієї індивідуальної роботи. Письмова робота та індивідуальне завдання виконується у межах годин, відведених для самостійної роботи навчальним планом.

Студенти виконують письмову роботу та індивідуальну роботу самостійно з одержанням необхідних консультацій від науково-педагогічного працівника протягом семестру.

Тема 1. Економічна теорія: етапи виникнення та становлення, зміст та методи пізнання

Завдання 1. Обґрунтуйте практичне значення економічної теорії у професійній діяльності фахівця у сфері міжнародного права.

Завдання 2. Охарактеризуйте основну ідею будь-якої школи економічної теорії.

Тема 2. Економічна система, поняття та основні типи. Власність та її роль в економічному розвитку суспільства

Завдання 1. Оберіть вид діяльності (бізнесу), яким Ви б хотіли займатися або обслуговувати як фахівець у сфері міжнародного права. Обґрунтуйте вибір типу власності і організаційно-правової форми діяльності. Перечисліть основні переваги Вашого вибору. Концентрації чи диференціації Ви надасте перевагу і чому?

Завдання 2. Наведіть приклади продуктивних сил обраного виду діяльності.

Тема 3. Виробничі можливості суспільства. Соціальна сутність виробництва

Завдання 1. Охарактеризуйте основні ресурси виробництва обраного виду бізнесу та їх види. Які фактори впливатимуть на межу виробничих можливостей.

Завдання 2. Скориставшись даними Державної служби статистики України, наведіть показники економічної та соціальної ефективності виробництва в Україні.

Тема 4. Теорія товару і грошей

Завдання 1. Які сучасні зміни відбуваються в грошовому обігу? Обґрунтуйте їх вплив на юридичну діяльність підприємства.

Завдання 2. Як впливає інфляція на діяльність домогосподарства, які шляхи захисту від неї Ви б застосовували ?

Тема 5. Капітал підприємства, його кругообіг та обіг

Завдання 1. Назвіть складові основного і оборотного капіталу обраного виду діяльності. Обґрунтуйте необхідність і спосіб використання амортизації у функціонуванні обраного Вами підприємства.

Завдання 2. Які фактори визначають величину вартості робочої сили?

Тема 6. Домогосподарство в системі ринкових відносин. Доходи населення, їх формування та розподіл

Завдання 1. Наведіть порівняльну характеристику рівня та якості життя населення в Україні та у європейських країнах.

Завдання 2. Визначте форми та системи заробітної плати, які б Ви використовували для найманих працівників у процесі своєї підприємницької діяльності.

Тема 7. Ринкова економіка: суть, функції і структура. Суб'єкти ринкової економіки

Завдання 1. Опишіть ринкову інфраструктуру аналізованого Вами бізнесу.

Завдання 2. Охарактеризуйте переваги від конкуренції та монополії на ринку, де досліджуване Вами підприємство провадить свою діяльність. Обґрунтуйте вид об'єднання до складу якого Вашому бізнесу найбільш вигідно увійти: конгломерат, концерн, синдикат, картель, трест, ФПГ, асоціація і т.п.

Тема 8. Підприємство та підприємництво в ринковій економіці

Завдання 1. Ваше підприємство зіткнулося з загрозою банкрутства, опишіть Ваші дії у ситуації, що склалася.

Завдання 2. Поясніть принципи підприємницької діяльності на прикладі конкретного виду бізнесу, при цьому зверніть увагу на їх юридичну основу.

Тема 9. Ринки економічних ресурсів

Завдання 1. Охарактеризуйте основні нормативно-правові акти, що регламентують економічні відносини у сфері функціонування торговельного та позичкового капіталу, акціонерно-корпоративного капіталу тощо.

Завдання 2. Наведіть порівняльну характеристику рівня заробітної плати в Україні та країнах ЄС.

Тема 10. Роль держави в ринковій економіці

Завдання 1. Перерахуйте податкові платежі, які сплачуватиме обраний Вами вид бізнесу.

Завдання 2. Назвіть інші методи та інструменти державного регулювання, які здійснюватимуть вплив на Вашу підприємницьку діяльність ?

Тема 11. Світове господарство і міжнародні економічні відносини

Завдання 1. Назвіть форми та прояви міжнародних економічних відносин, які можна використати на користь ведення Вашого бізнесу в Україні.

Завдання 2. Яка роль транснаціональних корпорацій в інтернаціоналізації суспільного виробництва.

Тема 12. Економічна глобалізація. Економічні аспекти глобальних проблем

Завдання 1. Назвіть одну із глобальних проблем та які шляхи і можливості може використати людство для її розв'язання?

Завдання 2. Перерахуйте, які юридичні наслідки має світова глобалізація?

1.5. Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання передбачаються у формі рефератів-оглядів. Завдання обирається студентом на початку семестру і виконується за ustalеними вимогами.

Форма контролю – перевірка правильності виконання ІНДЗ із врахуванням самостійності, творчості, правильності розрахунків і вмінням захистити результати дослідження. Захист (до 5 хвилин) за темою реферату відбувається під час заліково-екзаменаційної сесії у день проведення консультацій з навчальної дисципліни «Економічна теорія».

Темати рефератів

1. Сальдо торговельного та платіжного балансу як макрофінансовий показник інтегрованої оцінки діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, держави та фінансових інституцій у сфері міжнародних фінансових відносин.
2. Приріст ВВП як індикатор результативності економіки.
3. Монетарні і фінансові показники економічного розвитку.
4. Загальноекономічні показники розвитку економіки.
5. Нерівність розподілу доходів і бідність як проблеми для державної політики.
6. Демоніполізація і розвиток конкуренції в економіці України.
7. Рівень життя населення та фактори, що його визначають.
8. Основні макроекономічні проблеми та суперечності економіки України
9. Структурна перебудова та структурна політика в Україні.
10. Регулятори і важелі антикризової політики держави.
11. Потенціал індивідуального розвитку людини як узагальнюючий показник добробуту населення країни.
12. Структура споживання. Мінімальний споживчий бюджет і прожитковий мінімум.
13. Критерії забезпеченості та бідності.
14. Економічний статус як фактор диференціації у соціальному забезпеченні.
15. Диференціація економічного статусу - основа 8 соціального розшарування суспільства.
16. Основні соціально-економічні методи як результати вирівнювання економічного статусу населення.
17. Сутність, принципи, основні джерела та порядок формування фінансів для соціальної сфери.
18. Роль і значення соціальних проектів у підприємницькій діяльності некомерційних установ і підприємств соціальної сфери обслуговування.
19. Проблеми розвитку економічної системи соціальних послуг, розширення їх асортименту та доступності для населення.
20. Основні напрями підвищення економічної ефективності у підприємницькій діяльності соціальних служб.
21. Типові норми і специфіка оплати праці спеціалістів з соціальної роботи.
22. Підприємницька діяльність в сфері соціальної роботи.
23. Об'єктивна необхідність розвитку підприємництва в сфері соціального обслуговування населення.
24. Сутність, особливості та види підприємницької діяльності в соціальній сфері.
25. Бюджетне фінансування соціальної сфери: проблеми та недоліки. Бюджетні дотації та їх соціальне значення.
26. Особливості фінансування соціальної роботи з місцевого бюджету. Джерела і структура місцевого бюджету, принципи його формування.
27. Роль і призначення позабюджетних фондів для фінансування соціальної роботи.
28. Формування фондів соціальної підтримки населення та їх роль у соціальному захисті найуразливіших груп суспільства.
29. Об'єктивна необхідність зниження частки державних вкладень і зростання ролі соціального страхування в створенні основних джерел фінансування соціальної роботи.
30. Економіка установ і підприємств соціального обслуговування як некомерційна діяльність.

1.6. Підсумковий контроль

Підсумковий семестровий контроль проводиться у формі письмового екзамену. Структура екзаменаційного білету включає 2 теоретичні питання, 5 тестових завдань.

1.6.1. Питання для підсумкового контролю

1. Предмет та функції економічної теорії економічної теорії.
2. Етапи становлення і розвитку економічної думки в суспільстві
3. Метод економічної теорії та його складові елементи
4. Суть і структура продуктивних сил та виробничих відносин
5. Рушійні сили економічного прогресу: суперечності, економічні потреби та економічні інтереси, конкуренція.
6. Критерії економічного прогресу. Соціальний прогрес.
7. Суть економічної системи, її структура. Типи економічних систем.
8. Валовий внутрішній продукт (ВВП) та валовий національний дохід (ВНД): суть і методики обрахунку.
9. Економічні потреби суспільства, їх суть і структура. Корисність продукту. Потреби та ресурси.
10. Економічні інтереси: суть, структура, класифікація. Взаємодія потреб та інтересів як рушійна сила соціально-економічного прогресу.
11. Власність як економічна категорія. Суб'єкти та об'єкти власності.
12. Структура економічної власності. Типи і форми власності.
13. Особливості розвитку відносин власності в Україні. Економічна суть роздержавлення власності. Приватизація.
14. Економічний вибір. Крива виробничих можливостей. Основні фактори суспільного виробництва, їх взаємозв'язок.
15. Ефективність виробництва її економічні та соціальні показники.
16. Зміст і структура суспільного виробництва.
17. Ресурси виробництва та їх види. Основні фактори виробництва та їх взаємозв'язок.
18. Форми організації суспільного виробництва: натуральне і товарне.
19. Товар і його властивості. Мінова вартість. Споживча вартість та її показники. Конкретна і абстрактна праця.
20. Еволюція форм вартості і виникнення грошей. Роль грошей в ринковій економіці.
21. Сутність грошей, функції грошей. Закони грошового обігу.
22. Капітал як фактор виробництва. Структура капіталу та його обіг.
23. Основний та оборотний капітал.
24. Змінний капітал та додаткова вартість. Необхідний робочий час та додатковий робочий час.
25. Фізичне та моральне зношення основного капіталу. Амортизація як інструмент відтворення основних засобів.
26. Інфляція, її суть і причини.
27. Види інфляції. Соціально-економічні наслідки інфляції.
28. Сутність доходу як економічної категорії. Доходи населення, їх види та джерела формування.
29. Сутність та механізм розподілу доходів.
30. Функціональний та персональний розподіл доходів.
31. Заробітна плата як ціна товару «робоча сила» та форма розподілу за результатами праці.
32. Форми та системи заробітної плати.
33. Сімейні доходи, їх структура та використання. Диференціація доходів населення. Заощадження населення.

34. Доходи від власності та рентні доходи.
35. Диференціація доходів та її межі. Крива Лоренца і коефіцієнт Джині.
36. Ринок праці та особливості його функціонування.
37. Безробіття. Види безробіття. Причини та наслідки безробіття.
38. Соціальні аспекти економічних відносин. Рівень та якість життя населення.
39. Система соціального захисту населення.
40. Роль держави у регулюванні розподілу доходів і забезпеченні соціального захисту.
41. Поняття ринок. Структура та функції ринку. Види ринків.
42. Суб'єкти ринку: домогосподарства, фірми, держава.
43. Сутність попиту і фактори, що його визначають. Закон попиту.
44. Пропозиція: зміст і фактори, що на неї впливають. Закон пропозиції. Ринкова рівновага.
45. Конкуренція: суть, форми, методи. Закон конкуренції.
46. Суть, причини та види монополії. Форми монополій. Монопольна влада. Економічні наслідки монополізму.
47. Антимонопольна політика і антимонопольне законодавство.
48. Необхідність і сутність інфраструктури ринку та її організаційно-функціональна побудова.
49. Сутність капіталу, його матеріально-речовий зміст та соціально-економічна форма.
50. Промисловий капітал та його кругообіг.
51. Сутність торговельного капіталу. Витрати обігу та торговельний прибуток.
52. Позичковий капітал і позичковий процент.
53. Кредит як форма руху позичкового капіталу та його основні форми.
54. Банківська система як інфраструктурний елемент сучасної ринкової економіки.
55. Акціонерний капітал. Ринок цінних паперів.
56. Підприємство як суб'єкт економічної системи. Функції підприємства.
57. Класифікація підприємств. Організаційно-правові форми підприємств.
58. Поняття доходу та витрат підприємства, визначення фінансового результату діяльності.
59. Ризик в діяльності підприємства та управління ним. Проблеми банкрутства.
60. Перспективи розвитку підприємництва в Україні.
61. Система державної підтримки малого і середнього бізнесу.
62. Аграрна сфера виробництва та її особливості.
63. Земля як економічна категорія і фактор виробництва. Форми власності на землю і форми господарювання у сільському господарстві.
64. Сутність земельної ренти, її види та механізм створення.
65. Агропромисловий комплекс: сутність, призначення, структура.
66. Міжнародний поділ праці, його принципи і форми.
67. Міжнародна спеціалізація і кооперація виробництва.
68. Структура світового ринку.
69. Міжнародний рух капіталів. Причини, форми вивозу капіталу. Наслідки вивозу капіталу.
70. Прямі та портфельні інвестиції. Міжнародні кредити.
71. Сутність та етапи становлення світового господарства. Основні форми міжнародних економічних відносин.
72. Міжнародний поділ праці, його принципи і форми.
73. Міжнародна міграція робочої сили.
74. Міжнародна спеціалізація і кооперація виробництва.
75. Причини виникнення, сутність і класифікація глобальних проблем.
76. Фондова біржа та її функції.

77. Необхідність і суть державного регулювання в ринковій економіці.
78. Циклічність як форма розвитку національної економіки. Фази економічного циклу.
79. Форми, методи та інструменти державного регулювання економіки.
80. Фінанси в системі економічних відносин.
81. Податкова система і податкове регулювання.
82. Бюджетно-податкова система як інструмент економічної політики держави.
83. Грошово-кредитне регулювання економіки.
84. Банківська система та її інституційна будова. Проблеми функціонування банківської системи України.
85. Сучасна організаційно-економічна структура світового господарства. Закономірності розвитку світового господарства.
86. Форми міжнародних економічних відносин.
87. Виробнича кооперація та спеціалізація в міжнародному бізнесі.
88. Економічна інтеграція. Її суть та стадії.
89. ТНК в системі міжнародних економічних зв'язків.
90. Світові валютно-кредитні відносини.

1.6.2. Приклад екзаменаційного білету

1. Промисловий капітал та його кругообіг.
2. Власність як економічна категорія. Суб'єкти та об'єкти власності.
3. Тестові завдання.
  1. Предмет вивчення економічної теорії:
    - а) закони управління економічними процесами;
    - б) окремі частини економіки;
    - в) виробничі відносини, тобто відносини, які виникають у процесі виробництва, розподілу, обміну і споживання матеріальних благ;
    - г) закони виробництва та споживання в капіталістичному суспільстві.
  2. При сплаті процента за позику гроші виконують функцію:

а) міри вартості;	в) засобу платежу;
б) засобу обігу;	г) засобу заощадження.
  3. Сума експорту та імпорту – це:

а) зовнішньоторговельний товарооборот;	в) чистий імпорт;
б) сукупний експорт;	г) чистий експорт.
  4. В якому випадку школи (напрямки) економічної теорії розташовані в історичній послідовності?
    - а) класична політекономія, неокласика, фізіократія, меркантилізм, кейнсіанство;
    - б) меркантилізм, фізіократія, класична політекономія, неокласика, кейнсіанство;
    - в) меркантилізм, класична політекономія, фізіократія, неокласика, монетаризм;
    - г) фізіократія, меркантилізм, класична політекономія, неокласика, кейнсіанство.
  5. Державний бюджет – це:
    - а) план розподілу видатків держави;
    - б) план формування доходів держави;
    - в) план розподілу видатків і формування доходів держави;
    - г) немає правильної відповіді.

2. Схема нарахування балів

2.1. Нарахування балів студентам з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до такої схеми:

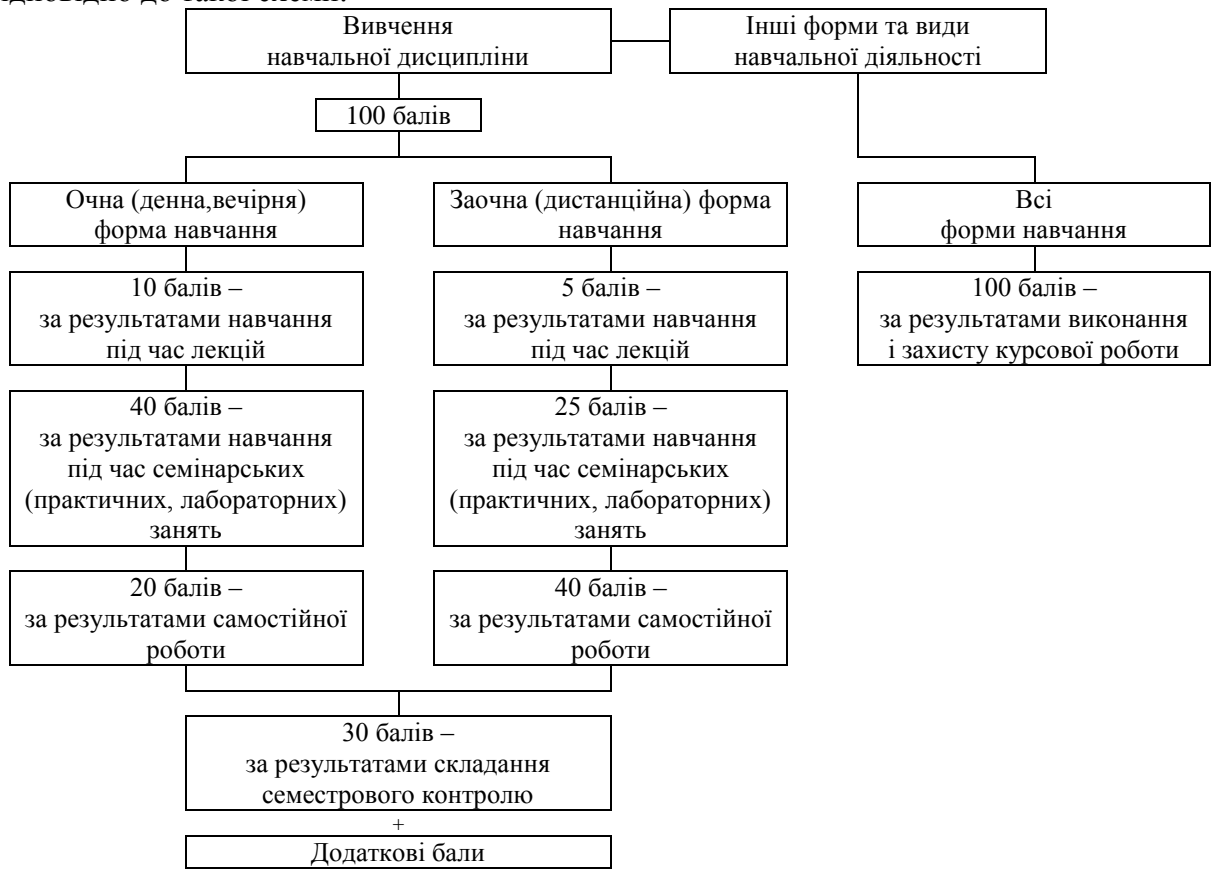

Рис. 2.1. Схема нарахування балів студентам за результатами навчання

2.2. Обсяг балів, здобутих студентом під час лекцій з навчальної дисципліни «Економічна теорія», обчислюється у пропорційному співвідношенні кількості відвіданих лекцій і кількості лекцій, передбачених навчальним планом, і визначається згідно з додатками 1 і 2 до Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права.

З навчальної дисципліни «Економічна теорія» передбачено проведення 15 лекційних занять за денною формою навчання.

Отже, студент може набрати під час лекцій таку кількість балів:

№ з/п	Форма навчання	Кількість лекцій за планом	Кількість відвіданих лекцій														
			1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1.	Денна	15	0,5	1,5	2	2,5	3,5	4	4,5	5,5	6	6,5	7,5	8	8,5	9,5	10

2.3. З навчальної дисципліни «Економічна теорія» передбачено проведення 9 семінарських занять за денною формою навчання.

За результатами семінарського (практичного, лабораторного) заняття кожному студенту до відповідного документа обліку успішності виставляється кількість балів від 0 до 5 числом, кратним 0,5, яку він отримав протягом заняття.

Критерії поточного оцінювання знань студентів наведені у п. 4.3.8. Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права (затвердженого 29 травня 2017 року, протокол № 14).

2.4. Перерозподіл кількості балів в межах максимально можливої кількості балів

за самостійну роботу студентів та виконання індивідуальних завдань, наведено в наступній таблиці:

Розподіл балів за самостійну роботу з навчальної дисципліни «Економічна теорія»

№ з/п	13 тем	Номер теми												Усього балів	
		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.		13.
1.	Максимальна кількість балів за самостійну роботу	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	13
2.	Максимальна кількість балів за індивідуальне завдання	7												7	
	Усього балів													20	

2.5. За семестровий контроль, що проводиться у формі семестрового заліку з навчальної дисципліни «Економічна теорія», студент денної форми навчання може максимально одержати 30 балів. Шкала визначення кількості балів та критерії оцінювання знань студентів за результатами семестрового контролю, подана у табл. 4.8 Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права.

Перерозподіл балів, в межах максимально можливого одержання їх кількості за надані студентами відповіді в письмовій формі на завдання екзаменаційного білета, наведено в таблиці

№ з/п	Алгоритм нарахування балів	Номер питань екзаменаційного білета			Разом балів
		1	2	3	
1.	Максимальна кількість балів за відповідь на питання білету	12,5	12,5	5	30,0
	Усього балів	12,5	12,5	5	30,0

3. Рекомендовані джерела

Тема 1

1. Башнянин Г. І., Шевчук Є. С. Політична економія : навч. посіб. 4-те вид., перероб. і виправ. Львів : Магнолія 2006, 2017. 280 с.
2. Козак Ю.Г. та ін. Основи економічної теорії : Навчальний посібник./ Ю.Г. Козак , С.С. Шаповал, О.С. Кіро, М.А. Заєць, М.І. Барановська, Л.Б. Боденчук , Є.В. Кравченко, Л.Я. Коноводченко, О.В. Захарченко, В.В. Курмиженко. К.: Центр учбової літератури, 2012. 264 с.
3. Мочерний С.В. Економічна теорія: навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. Київ: Академія, 2009. 630 с.
4. Основи економічної теорії: підруч. для студ. вищ. навч. закл. За ред. А.А.Чухна. Київ: Вища школа, 2001. 606 с.
5. Основи економічної теорії : навч. посіб. / П. В. Круша та ін.; за заг. ред. П. В. Круша, В. І. Депутат, С. О. Тульчинська. Київ : Каравела, 2017. 448 с.
6. Політична економія. навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. За ред. В.О.Рибалкіна. Київ: Академвидав, 2004. 672 с.
7. Сірко А. В. Економічна теорія. Політекономія. Навч. посіб. Київ: ЦУЛ, 2014.416 с.
8. Федоренко В. Г. Політична економія: підручник. 2-ге вид. Київ: Алерта, 2015. 487 с.
9. Якобчук В. П., Богоявленська Ю. В., Тищенко С. В. Історія економіки та економічної думки : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2016. 476 с.

Тема 2

1. Башнянин Г. І., Шевчук Є. С. Політична економія : навч. посіб. 4-те вид., перероб. і виправ. Львів : Магнолія 2006, 2017. 280 с.
2. Козак Ю.Г. та ін. Основи економічної теорії : Навчальний посібник./ Ю.Г. Козак , С.С. Шаповал, О.С. Кіро, М.А. Заєць, М.І. Барановська, Л.Б. Боденчук , Є.В. Кравченко, Л.Я. Коноводченко, О.В. Захарченко, В.В. Курмиженко. К.: Центр учбової літератури, 2012. 264 с.
3. Мочерний С.В. Економічна теорія: навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. Київ: Академія, 2009. 630 с.
4. Основи економічної теорії: підруч. для студ. вищ. навч. закл. За ред. А.А.Чухна. Київ: Вища школа, 2001. 606 с.
5. Основи економічної теорії : навч. посіб. / П. В. Круша та ін.; за заг. ред. П. В. Круша, В. І. Депутат, С. О. Тульчинська. Київ : Каравела, 2017. 448 с.
6. Політична економія. навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. За ред. В.О.Рибалкіна. Київ: Академвидав, 2004. 672 с.
7. Сірко А. В. Економічна теорія. Політекономія. Навч. посіб. Київ: ЦУЛ, 2014.416 с.
8. Федоренко В. Г. Політична економія: підручник. 2-ге вид. Київ: Алерта, 2015. 487 с.
9. Якобчук В. П., Богоявленська Ю. В., Тищенко С. В. Історія економіки та економічної думки : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2016. 476 с.

Тема 3

1. Башнянин Г. І., Шевчук Є. С. Політична економія : навч. посіб. 4-те вид., перероб. і виправ. Львів : Магнолія 2006, 2017. 280 с.
2. Козак Ю.Г. та ін. Основи економічної теорії : Навчальний посібник./ Ю.Г. Козак , С.С. Шаповал, О.С. Кіро, М.А. Заєць, М.І. Барановська, Л.Б. Боденчук , Є.В. Кравченко, Л.Я. Коноводченко, О.В. Захарченко, В.В. Курмиженко. К.: Центр учбової літератури, 2012. 264 с.
3. Мочерний С.В. Економічна теорія: навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. Київ: Академія, 2009. 630 с.

4. Основи економічної теорії: підруч. для студ. вищ. навч. закл. За ред. А.А.Чухна. Київ: Вища школа, 2001. 606 с.
5. Основи економічної теорії : навч. посіб. / П. В. Круша та ін.; за заг. ред. П. В. Круша, В. І. Депутат, С. О. Тульчинська. Київ : Каравела, 2017. 448 с.
6. Політична економія. навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. За ред. В.О.Рибалкіна. Київ: Академвидав, 2004. 672 с.
7. Сірко А. В. Економічна теорія. Політекономія. Навч. посіб. Київ: ЦУЛ, 2014.416 с.
8. Федоренко В. Г. Політична економія: підручник. 2-ге вид. Київ: Алерта, 2015. 487 с.
9. Якобчук В. П., Богоявленська Ю. В., Тищенко С. В. Історія економіки та економічної думки : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2016. 476 с.

Тема 4

1. Башнянин Г. І., Шевчук Є. С. Політична економія : навч. посіб. 4-те вид., перероб. і виправ. Львів : Магнолія 2006, 2017. 280 с.
2. Козак Ю.Г. та ін. Основи економічної теорії : Навчальний посібник./ Ю.Г. Козак , С.С. Шаповал, О.С. Кіро, М.А. Заєць, М.І. Барановська, Л.Б. Боденчук , Є.В. Кравченко, Л.Я. Коноводченко, О.В. Захарченко, В.В. Курмиженко. К.: Центр учбової літератури, 2012. 264 с.
3. Мочерний С.В. Економічна теорія: навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. Київ: Академія, 2009. 630 с.
4. Основи економічної теорії: підруч. для студ. вищ. навч. закл. За ред. А.А.Чухна. Київ: Вища школа, 2001. 606 с.
5. Основи економічної теорії : навч. посіб. / П. В. Круша та ін.; за заг. ред. П. В. Круша, В. І. Депутат, С. О. Тульчинська. Київ : Каравела, 2017. 448 с.
6. Політична економія. навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. За ред. В.О.Рибалкіна. Київ: Академвидав, 2004. 672 с.
7. Сірко А. В. Економічна теорія. Політекономія. Навч. посіб. Київ: ЦУЛ, 2014.416 с.
8. Федоренко В. Г. Політична економія: підручник. 2-ге вид. Київ: Алерта, 2015. 487 с.
9. Якобчук В. П., Богоявленська Ю. В., Тищенко С. В. Історія економіки та економічної думки : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2016. 476 с.

Тема 5

1. Башнянин Г. І., Шевчук Є. С. Політична економія : навч. посіб. 4-те вид., перероб. і виправ. Львів : Магнолія 2006, 2017. 280 с.
2. Козак Ю.Г. та ін. Основи економічної теорії : Навчальний посібник./ Ю.Г. Козак , С.С. Шаповал, О.С. Кіро, М.А. Заєць, М.І. Барановська, Л.Б. Боденчук , Є.В. Кравченко, Л.Я. Коноводченко, О.В. Захарченко, В.В. Курмиженко. К.: Центр учбової літератури, 2012. 264 с.
3. Мочерний С.В. Економічна теорія: навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. Київ: Академія, 2009. 630 с.
4. Основи економічної теорії: підруч. для студ. вищ. навч. закл. За ред. А.А.Чухна. Київ: Вища школа, 2001. 606 с.
5. Основи економічної теорії : навч. посіб. / П. В. Круша та ін.; за заг. ред. П. В. Круша, В. І. Депутат, С. О. Тульчинська. Київ : Каравела, 2017. 448 с.
6. Політична економія. навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. За ред. В.О.Рибалкіна. Київ: Академвидав, 2004. 672 с.
7. Сірко А. В. Економічна теорія. Політекономія. Навч. посіб. Київ: ЦУЛ, 2014.416 с.
8. Федоренко В. Г. Політична економія: підручник. 2-ге вид. Київ: Алерта, 2015. 487 с.
9. Якобчук В. П., Богоявленська Ю. В., Тищенко С. В. Історія економіки та економічної думки : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2016. 476 с.

Тема 6

1. Башнянин Г. І., Шевчук Є. С. Політична економія : навч. посіб. 4-те вид., перероб. і виправ. Львів : Магнолія 2006, 2017. 280 с.
2. Козак Ю.Г. та ін. Основи економічної теорії : Навчальний посібник./ Ю.Г. Козак , С.С. Шаповал, О.С. Кіро, М.А. Заєць, М.І. Барановська, Л.Б. Боденчук , Є.В. Кравченко, Л.Я. Коноводченко, О.В. Захарченко, В.В. Курмиженко. К.: Центр учбової літератури, 2012. 264 с.
3. Мочерний С.В. Економічна теорія: навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. Київ: Академія, 2009. 630 с.
4. Основи економічної теорії: підруч. для студ. вищ. навч. закл. За ред. А.А.Чухна. Київ: Вища школа, 2001. 606 с.
5. Основи економічної теорії : навч. посіб. / П. В. Круша та ін.; за заг. ред. П. В. Круша, В. І. Депутат, С. О. Тульчинська. Київ : Каравела, 2017. 448 с.
6. Політична економія. навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. За ред. В.О.Рибалкіна. Київ: Академвидав, 2004. 672 с.
7. Витрати і ресурси домогосподарств України. Стат. збірник 2019, 2018, 2016, 2014. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/06/zb_vrd_19_ue.pdf.
8. Комплексна оцінка бідності та соціального відчуження в Україні за 2016—2018 роки. Аналітична записка. Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи URL: https://idss.org.ua/arhiv/Year_2018_Pov.pdf
9. Методика комплексної оцінки бідності. Затв. Наказ Міністерства соціальної політики України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Міністерства фінансів України, Державної служби статистики України, Національної академії наук України № 827/403/507/113/232 від 18.05.2017 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0728-17#Text>
10. Утвенко В. В. Система соціального забезпечення та соціальної підтримки: навч. посіб. Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2018. 248 с.

Тема 7

1. Башнянин Г. І., Шевчук Є. С. Політична економія : навч. посіб. 4-те вид., перероб. і виправ. Львів : Магнолія 2006, 2017. 280 с.
2. Козак Ю.Г. та ін. Основи економічної теорії : Навчальний посібник./ Ю.Г. Козак , С.С. Шаповал, О.С. Кіро, М.А. Заєць, М.І. Барановська, Л.Б. Боденчук , Є.В. Кравченко, Л.Я. Коноводченко, О.В. Захарченко, В.В. Курмиженко. К.: Центр учбової літератури, 2012. 264 с.
3. Мочерний С.В. Економічна теорія: навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. Київ: Академія, 2009. 630 с.
4. Основи економічної теорії: підруч. для студ. вищ. навч. закл. За ред. А.А.Чухна. Київ: Вища школа, 2001. 606 с.
5. Основи економічної теорії : навч. посіб. / П. В. Круша та ін.; за заг. ред. П. В. Круша, В. І. Депутат, С. О. Тульчинська. Київ : Каравела, 2017. 448 с.
6. Політична економія. навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. За ред. В.О.Рибалкіна. Київ: Академвидав, 2004. 672 с.
7. Сірко А. В. Економічна теорія. Політекономія. Навч. посіб. Київ: ЦУЛ, 2014. 416 с.
8. Федоренко В. Г. Політична економія: підручник. 2-ге вид. Київ: Алерта, 2015. 487 с.
9. Якобчук В. П., Богоявленська Ю. В., Тищенко С. В. Історія економіки та економічної думки : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2016. 476 с.

Тема 8

1. Башнянин Г. І., Шевчук Є. С. Політична економія : навч. посіб. 4-те вид., перероб. і виправ. Львів : Магнолія 2006, 2017. 280 с.

2. Козак Ю.Г. та ін. Основи економічної теорії : Навчальний посібник./ Ю.Г. Козак , С.С. Шаповал, О.С. Кіро, М.А. Заєць, М.І. Барановська, Л.Б. Боденчук , Є.В. Кравченко, Л.Я. Коноводченко, О.В. Захарченко, В.В. Курмиженко. К.: Центр учбової літератури, 2012. 264 с.
3. Мочерний С.В. Економічна теорія: навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. Київ: Академія, 2009. 630 с.
4. Основи економічної теорії: підруч. для студ. вищ. навч. закл. За ред. А.А.Чухна. Київ: Вища школа, 2001. 606 с.
5. Основи економічної теорії : навч. посіб. / П. В. Круша та ін.; за заг. ред. П. В. Круша, В. І. Депутат, С. О. Тульчинська. Київ : Каравела, 2017. 448 с.
6. Політична економія. навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. За ред. В.О.Рибалкіна. Київ: Академвидав, 2004. 672 с.
7. Сірко А. В. Економічна теорія. Політекономія. Навч. посіб. Київ: ЦУЛ, 2014.416 с.
8. Федоренко В. Г. Політична економія: підручник. 2-ге вид. Київ: Алерта, 2015. 487 с.
9. Якобчук В. П., Богоявленська Ю. В., Тищенко С. В. Історія економіки та економічної думки : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2016. 476 с.

Тема 9

1. Башнянин Г. І., Шевчук Є. С. Політична економія : навч. посіб. 4-те вид., перероб. і виправ. Львів : Магнолія 2006, 2017. 280 с.
2. Козак Ю.Г. та ін. Основи економічної теорії : Навчальний посібник./ Ю.Г. Козак , С.С. Шаповал, О.С. Кіро, М.А. Заєць, М.І. Барановська, Л.Б. Боденчук , Є.В. Кравченко, Л.Я. Коноводченко, О.В. Захарченко, В.В. Курмиженко. К.: Центр учбової літератури, 2012. 264 с.
3. Мочерний С.В. Економічна теорія: навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. Київ: Академія, 2009. 630 с.
4. Основи економічної теорії: підруч. для студ. вищ. навч. закл. За ред. А.А.Чухна. Київ: Вища школа, 2001. 606 с.
5. Основи економічної теорії : навч. посіб. / П. В. Круша та ін.; за заг. ред. П. В. Круша, В. І. Депутат, С. О. Тульчинська. Київ : Каравела, 2017. 448 с.
6. Політична економія. навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. За ред. В.О.Рибалкіна. Київ: Академвидав, 2004. 672 с.
7. Сірко А. В. Економічна теорія. Політекономія. Навч. посіб. Київ: ЦУЛ, 2014.416 с.
8. Федоренко В. Г. Політична економія: підручник. 2-ге вид. Київ: Алерта, 2015. 487 с.
9. Якобчук В. П., Богоявленська Ю. В., Тищенко С. В. Історія економіки та економічної думки : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2016. 476 с.

Тема 10

1. Башнянин Г. І., Шевчук Є. С. Політична економія : навч. посіб. 4-те вид., перероб. і виправ. Львів : Магнолія 2006, 2017. 280 с.
2. Бюджетний кодекс України: Кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
3. Длугопольський О. В. Економіка державного сектора : навч.-метод. посіб. [для студентів денної форми навчання (галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», напрям підготовки 051 «Економіка»)] / О. В. Длугопольський. Тернопіль : ТНЕУ, 2018. 63 с.
4. Козак Ю.Г. та ін. Основи економічної теорії : Навчальний посібник./ Ю.Г. Козак , С.С. Шаповал, О.С. Кіро, М.А. Заєць, М.І. Барановська, Л.Б. Боденчук , Є.В. Кравченко, Л.Я. Коноводченко, О.В. Захарченко, В.В. Курмиженко. К.: Центр учбової літератури, 2012. 264 с.

5. Мочерний С.В. Економічна теорія: навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. Київ: Академія, 2009. 630 с.
6. Основи економічної теорії : навч. посіб. / П. В. Круша та ін.; за заг. ред. П. В. Круша, В. І. Депутат, С. О. Тульчинська. Київ : Каравела, 2017. 448 с.
7. Основи економічної теорії: підруч. для студ. вищ. навч. закл. За ред. А.А.Чухна. Київ: Вища школа, 2001. 606 с.
8. Податкова система: підручник / З. С. Варналій, М. В. Романюк. Київ: Знання України, 2019. 567 с.
9. Податковий кодекс України: Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
10. Політика монетарного розширення на підтримку зростання і розвитку. Київ, 2016, 116 с.
11. Політична економія. навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. За ред. В.О.Рибалкіна. Київ: Академвидав, 2004. 672 с.
12. Посилення значимості монетарної політики в країнах Центральної і Східної Європи у посткризовий період і рекомендації для України. / Наук. ред. В.Юрчишин . Київ: Заповіт, 2019. 147 с.
13. Сірко А. В. Економічна теорія. Політекономія. Навч. посіб. Київ: ЦУЛ, 2014. 416 с.
14. Стігліц Дж. Е. Економіка державного сектора / Дж. Е. Стігліц; пер. з англ. А. Олійник, Р. Скільський. К.: Основи, 1998. 854 с.
15. Сучасна валютна політика та особливості її реалізації в Україні. Київ, 2016, 120 с.
16. Федоренко В. Г. Політична економія: підручник. 2-ге вид. Київ: Алерта, 2015. 487 с.
17. Фондовий ринок: підручник / за ред. В. Д. Базилевича. Книга 1. Київ: Знання, 2015. 621 с.
18. Фондовий ринок: підручник / за ред. В. Д. Базилевича. Книга 2. Київ: Знання, 2016. 686 с.
19. Якобчук В. П., Богоявленська Ю. В., Тищенко С. В. Історія економіки та економічної думки : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2016. 476 с.

Тема 11

1. Башнянин Г. І., Шевчук Є. С. Політична економія : навч. посіб. 4-те вид., перероб. і виправ. Львів : Магнолія 2006, 2017. 280 с.
2. Білорус О.Г. Економічна глобалістика. Світ-система глобалізму: монографія; Ун-т "Україна". К., 2016. 536 с.
3. Глобальні тенденції і перспективи: світова економіка та Україна. Київ, 2018, 202 с.
4. Козак Ю.Г. та ін. Основи економічної теорії : Навчальний посібник./ Ю.Г. Козак , С.С. Шаповал, О.С. Кіро, М.А. Заєць, М.І. Барановська, Л.Б. Боденчук , Є.В. Кравченко, Л.Я. Коноводченко, О.В. Захарченко, В.В. Курмиженко. К.: Центр учбової літератури, 2012. 264 с.
5. Мочерний С.В. Економічна теорія: навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. Київ: Академія, 2009. 630 с.
6. Основи економічної теорії : навч. посіб. / П. В. Круша та ін.; за заг. ред. П. В. Круша, В. І. Депутат, С. О. Тульчинська. Київ : Каравела, 2017. 448 с.
7. Основи економічної теорії: підруч. для студ. вищ. навч. закл. За ред. А.А.Чухна. Київ: Вища школа, 2001. 606 с.
8. Політична економія. навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. За ред. В.О.Рибалкіна. Київ: Академвидав, 2004. 672 с. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 № 959-XII . Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/959-12>.

9. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 № 959-ХІІ . Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/959-12>.

10. Сучасна валютна політика та особливості її реалізації в Україні. Київ, 2016, 120 с.

11. Бюджетний кодекс України: Кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.

12. Податковий кодекс України: Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

13. Податкова система: підручник / З. С. Варналій, М. В. Романюк. Київ: Знання України, 2019. 567 с.

14.

Тема 12

1. Башнянин Г. І., Шевчук Є. С. Політична економія : навч. посіб. 4-те вид., перероб. і виправ. Львів : Магнолія 2006, 2017. 280 с.

2. Білорус О.Г. Економічна глобалістика. Світ-система глобалізму: монографія; Ун-т "Україна". К., 2016. 536 с.

3. Глобальні тенденції і перспективи: світова економіка та Україна. Київ, 2018, 202 с.

4. Козак Ю.Г. та ін. Основи економічної теорії : Навчальний посібник./ Ю.Г. Козак , С.С. Шаповал, О.С. Кіро, М.А. Засць, М.І. Барановська, Л.Б. Боденчук , Є.В. Кравченко, Л.Я. Коноводченко, О.В. Захарченко, В.В. Курмиженко. К.: Центр учбової літератури, 2012. 264 с.

5. Мочерний С.В. Економічна теорія: навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. Київ: Академія, 2009. 630 с.

6. Основи економічної теорії : навч. посіб. / П. В. Круша та ін.; за заг. ред. П. В. Круша, В. І. Депутат, С. О. Тульчинська. Київ : Каравела, 2017. 448 с.

7. Основи економічної теорії: підруч. для студ. вищ. навч. закл. За ред. А.А.Чухна. Київ: Вища школа, 2001. 606 с.

15. Політична економія. навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. За ред. В.О.Рибалкіна. Київ: Академвидав, 2004. 672 с.

16. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 № 959-ХІІ . Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/959-12>.

17. Сірко А. В. Економічна теорія. Політекономія. Навч. посіб. Київ: ЦУЛ, 2014. 416 с.

18. Сучасна валютна політика та особливості її реалізації в Україні. Київ, 2016, 120 с.

19. Федоренко В. Г. Політична економія: підручник. 2-ге вид. Київ: Алерта, 2015. 487 с.

20. Якобчук В. П., Богоявленська Ю. В., Тищенко С. В. Історія економіки та економічної думки : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2016. 476 с.

4. Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Матеріали інтернет-сторінки Євростату. URL: <http://ec.europa.eu>.

2. Наукометрична база даних Web of Science. URL: <https://www.webofscience.com>

3. Верховна Рада України. URL: <http://www.rada.gov.ua>.

4. Кабінет Міністрів України. URL: <http://www.kmu.gov.ua>.

5. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. URL:

<http://www.me.gov.ua>.

6. Міністерство фінансів України. URL: <http://www.minfin.gov.ua>.
7. Державна служба України з питань праці. URL: <https://dsp.gov.ua/>
8. Державний центр зайнятості. URL: <https://www.dcz.gov.ua/>
9. Міністерство соціальної політики України. URL: <https://www.msp.gov.ua/>.
10. Пенсійний фонд України. URL: <https://www.pfu.gov.ua/>.
11. Фонд соціального страхування. URL: <http://www.fssu.gov.ua/>
12. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
13. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbu.gov.ua>.
14. Науково-теоретичний журнал «Економічна теорія». URL: <http://etet.org.ua>.
15. Науковий часопис Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова «Університетські наукові записки». URL: <http://old.univer.km.ua/vymogy.php>
16. Інститут демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи Національної академії наук України. URL: <http://www.idss.org.ua>.
17. Інститут економіки та прогнозування Національної академії наук України. URL: <http://ief.org.ua>.
18. Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. URL: <http://www.ier.com.ua>.
19. Human Development Report. URL: <https://hdr.undp.org/en/2020-report>
20. The Economist. URL: <https://www.economist.com/>
21. The Big Mac index. URL: <https://www.economist.com/big-mac-index>
22. Public Data. URL: <https://www.google.com.ua/publicdata/directory>
23. Knoema. World Data Atlas. URL: <https://knoema.com/atlas/topics/Economy>